

V drugi sekciji je bilo glavno poročilo: „Narodni vzhova ve školstvi.“ Referent Fr. V. Moravec, mešč. učitelj v Pragi.

a) Referati: Jednotny duch ve školstvi. Ref. Fr. V. Moravec.

b) Vliv naroda na školstvi. Ref. Jos. Smrtka.

c) Svobodné školstvi a sprava škol. Ref. K. V. Tuček.

d) Uprava učebných osnov a předmětů. Ref. Jos. Pešek.

e) Vynčovani předmětů:

1. Jazyk vynčovaci. Ref. J. Müller in Jar. Petr.

2. Dejepis. Ref. L. Horak.

3. Přidopis, zemepis, matematika. Ref. Ad. Obst.

4. Kreslení. (Risanje.) Ref. Jos. Sova.

5. Zpěv a hudba. Ref. K. Pospíšil.

6. Teloevik. (Telovadba.) Ref. V. Švacha in V. Braun.

V tretji sekciji je bilo glavno poročilo: „Narodni vzhova mimoškolska (izvenškolska).“ Referent Simon Němec, starosta „Slezke učit. zveze“.

Subreferati:

a) Vychova v rodině pro společnost a společnost pro samovychovu. Referentinja A. Gebauerova.

b) Vedecke a umelecke pusobeni vychovne. Ref. Kaz. Talpa.

c) Zajem veřejnosti o narodne-vychovne otázky. Ref. Ot. Skypala.

Vsi predavatelji so prav častno izvršili svoje naloge in naravnost občudovali smo to vztrajnost in pazljivost kakor tudi razboritost češkega učiteljstva, ki je v natlačeno polnih dvoranah vztrajalo od 3. ure popoldne do pol 7. ure zvečer. Ni nastala brez prave podlage znana prislovica: Žilav je češki narod! — In narodu, ki ima tako žilavo učiteljstvo, je pač prisojeno igrati glavno ulogo med ostalimi slovanskimi narodi.

Slavnostna predstava „Prodane neveste“ v Narodnem gledališču na čast slovanskemu učiteljstvu.

Dostojno in pravično opisati te predstave nikakor ne moremo, zakaj tako predstavo se more le uživati s pravim užitek menda edino le na klasičnih tleh tako muzikalično izobraženega naroda kakor je češki. — Vstopnice za ta slavnostni večer so bile že razprodane v nedeljo 9. avgusta, a kdor je dobil kako vstopnico v ponedeljek, dne 10. avgusta, jo je dobil pač le s posredovanjem nadvse ljubeznivega češkega učiteljstva.

„Narodni divadlo“ — po tem vzorec je menda zidano tudi ljubljansko slovensko gledališče — je pač zidano po najstrožjih zahtevah muzikaličnih postav, zakaj najtišji pianissimo se čuje v zadnjem prostoru najvišje galerije tako razločno kakor v fotelu prva vrste.

In kako se mora uživati godbo, nas je izredno dobro poučil obisk te predstave. Želeli bi, da pohite samo le k eni slični predstavi vsi oni obiskovalci ljubljanskega gledališča, ki menijo, da je kaka gledališka predstava uprizorjena zaradi njih in zaradi njih obleke in frizur. Točno ob 7. uri se je gledališče zaprlo, in ko je dirigent Fr. Pieka dal znamenje s svojo taktirko, da je on tu, je občinstvo v pravem pomenu besede — umrlo za ta svet. Pozabilo je dihati. In prepričani smo, da bi čuli muho brenčati, ko bi bila le katera v gledališču. Vse oči so bile obrnjene v dirigenta in godce, ki so vsak posamezen zase umetnik. In ta dirigent! Živa godba menda mu obvladuje vsaka mišica drug glas.

Pred predstavo je govoril za ta večer nalašč sestavljeni prolog k „Prvnim sjezdu slovanskeho učiteljstva“ tovariš Bohdan Skála, ki ga je spesnil Jan Rokyta in ki se nabaja v „slavnostnem listu“, izdanem za te dneve in o katerem prinesemo še posebno poročilo.

O predstavi sami ne pišemo strokovne kritike, zakaj vobče je bilo mnenje tistega večera in drugega dne, da je bila predstava nekaj popolnega, ki je zadovoljila tudi najstrožjega kritika; in slično je bilo mnenje mnogih časopisov, ki smo jih pregledali.

Češki narod se pač lahko kosa s svojimi predstavami v „Narodnem divadlu“ z vsako predstavo nemških dunajskih gledališč in to dejstvo je menda glavni vzrok, zakaj rohné dunajski nacionalci tako proti češkim predstavam na Dunaju.

V torek, dne 11. avgusta, so nadaljevale vse tri sekcije svoja predavanja, in sicer od 8. do 11. ure dopoldne, a ob 11. uri je bil glavni zbor „Češke učiteljske zveze“, kjer so se sprejeli soglasno, oziroma z malimi spremembami predlagani predlogi glavnih referentov.

Popoldne ob pol 3. uri smo poleteli skupno v razstavo. Bilo nas je nad 1500 in to zgolj učiteljstvo. Pogled na to pestro množico je bil kaj slikovit, zakaj opazil si tu mnogo narodnih noš raznih slovanskih narodov, posebno krasne so bile noše slovaških učiteljic in učiteljev. Škoda, da smo Slovenci popolnoma pozabili svoje noše, a upajmo, da popravimo to leta 1910, ko poletimo med brate Poljake. Takrat bodi naša deviza: V narodnih nošah.

Pri glavnem vходу nas je iskreno pozdravil predsednik ces. svetnik L. Bondy, da nam ta razstava nudi nekaj malega neznanega, ker je razstava le bolj lokalnega pomena, a upa, da obiščemo matičko Prago tudi takrat, ko napravi ves češki narod svojo razstavo.

Toplo se mu je zahvalil za ta nagovor predsednik Zveze čeških učiteljskih društev, deželni poslanec in učitelj J. Černý, poudarjaje, da hočemo ponesti domov zavest, da bomo delovali po onih gospodarskih in socialnih načrtih, ki se jih tu ogledamo — med narodom, za večji njegov procvit.

O razstavi objavimo prilično nekaj podrobnejših črtic, zakaj obširneje opisavati razstave ne moremo, ker nam ne dopušča skromno odmerjen prostor. (Dalje.)

Naš denarni zavod

Geslo: Kar plodono naložim, v pomoč le tebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani. registrirana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do konca septembra: **K 160.792.60.**

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v poštinih znakah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Proti nameščanju nemških učiteljev na goriških srednjih šolah.

Interpelacija deželnega poslanca A. Gabrščeka in tovarišev v goriškem deželnem zboru na Nj. Vzvišenost gospoda ministra za uk in bogočastje.

Odkar ima poknežena grofovina Goriška in Gradiška deželni zbor, so se oglašali zastopniki obeh narodnostih s protesti proti srednjim šolam v nemškem jeziku, ki nam je tuj in nima v naši deželi domovne pravice. Od l. 1863. do današnjih dni je bilo že nešteto sklepov deželnega zbora, ki so pozivljali visoko c. kr. vlado, naj uredi srednje šole po željah in potrebah ljudstva, ki so mu namenjene. Toda vse avstrijske vlade so žaljivo prezirale dosežanje sklepe in resolucije našega deželnega zbora, in šole so ostale nemške.

Toda c. kr. učna uprava je dokazovala ves čas še na posebne načine, da naravnost sovražno nasprotuje željam in potrebam ljudstva naše dežele.

Težave, ki jih napravlja pouk v tujem nemškem jeziku, pomnožuje učna uprava z nemškimi profesorji, ki jih samovoljno vsiljuje na naše srednje šole. Namesto profesorjev, ki poznavao deželo in umejo šege, navade in dušo obeh narodov v deželi, namesto učiteljev, ki bi šli slovenski in italijanski mladini na roko na pouku tolikih predmetov v tujem jeziku, nam pošilja trde Nemce, ki ne umejo nobene deželne jezika in po navadi govore celo neumljiva nemška narečja. Ti so potem najusodnejši zatiralci naše mladine.

Ali kar še povečuje sovražno samovoljo c. kr. osrednje učne uprave, je dejstvo, da pošilja v našo deželo učitelje, ravnatelje in nadzornike samovoljno brez razpisa, brez zakonitega pretresanja in predlogov od strani c. kr. deželnega šolskega sveta, ki ima po zakonu vendar prvo skrb za šolstvo v de-

želi in je dolžnost c. kr. učne uprave, da upošteva predloge c. kr. deželnega šolskega sveta, ta pa želje in potrebe ljudstva, ki jih pozna bolje nego osrednja učna uprava.

V zadnjih dneh je c. kr. učna uprava zopet grešila proti c. kr. deželnemu šolskemu svetu, proti dostojanstvu cesarskega namestnika, proti željam in potrebam ljudstva.

Tako je poslala na goriško realko nekega dr. Binderja, ne da je bila razpisana ta služba in ne da je podal kak predlog naš deželni šolski svet. Dr. Binder je bil prej stotnik na kadetski šoli v Pragi in došel je v Gorico edino po samovoljni odredbi osrednje učne uprave.

Na goriško gimnazijo je došel neki dr. Kreisel kot provizoričen učitelj. Da taki provizoričnosti sledi definitivnost, je stara praksa učne uprave, ko hoče svojim ljubljencem preskrbeti službe v tujih deželah, kjer sicer ničesar iskati nimajo in kjer krivično izpodrivajo domačine. — Dr. Kreisel je nam domestil dr. Gustava Hemetsbergerja, o katerem se širi govorica, da ga je učna uprava le zaraditega odpoklicala za nekaj časa iz Gorice, da bi nam ga pozneje vrnila za ravnatelja, češ, on je že toliko in toliko časa služboval na goriški gimnaziji. — Tudi ta dr. Kreisel je došel v Gorico brez vednosti c. kr. šolskega sveta.

Istotako je c. kr. učna uprava žaljivo prezrla c. kr. deželni šolski svet z začasno namestitvijo ravnatelja dr. Gniersa iz Pulja na realko v Gorici. Ta služba tudi ni bila razpisana in je torej bila odvzeta mnogim sposobnim profesorjem možnost, da bi kompetovali na to mesto, do katerega imajo veliko več pravice in imajo tudi več sposobnosti nego 35 let mladi dr. Gniers.

In istotako se raznaša novica, da je c. kr. osrednja učna uprava samovoljno določila za c. kr. nadzornika na srednjih šolah prof. Streinza, ki je ostal prebivalstvu na Goriškem obeh narodnosti v najžalostnejšem spominu od takrat, ko je bil tu krut zatiralec naše mladine. Nešteto uničenih ekzistenc proklinja njegov spomin. In tega moža naj c. kr. osrednja učna uprava vsili za nadzornika v deželo, kjer nemščina niti deželni jezik ni?!

Opuščamo za to priliko podrobnejšo sliko naših srednjih šol in odložimo na poznejšo dobo razpravo in sklepanje o preosnovi vseh naših srednjih šol, učiteljskega in vadnic ter odločno zahtevamo od Nj. Vzvišenosti gospoda ministra za uk in bogočastje v najkrajšem času jasen in točen odgovor na ta-le vprašanja:

1. Kako more Vaša Vzvišenost opravičiti samovoljno imenovanje dr. Binderja profesorjem na realki, dr. Kreisela začasnim učiteljem na gimnaziji, dr. Gniersa začasnim ravnateljem na realki, namerovano imenovanje prof. Streinza za c. kr. nadzornika za srednje šole, in to brez razpisa, brez predlogov c. kr. deželnega šolskega sveta, brez upoštevanja dejstva, da v naši deželi nemščina niti deželni jezik ni in da so srednje šole namenjene le slovenski in italijanski mladini?

2. Ali hoče Vaša Vzvišenost takoj popraviti kričečo krivico, storjeno z opisano samovoljnostjo, ter odpoklicati imenovane gospode iz naše dežele?

3. Ali hoče Vaša Vzvišenost z naprej vsako službo pravilno razpisati, počakati predloge c. kr. deželnega šolskega sveta ter na to imenovati na naše srednje šole le take učitelje, ravnatelje in nadzornike, ki so povsem večji deželnih jezikov, davši prednost domačinom ali sorojakom?

V Gorici, dne 23. septembra 1908.

Vsem krajnim šolskim svetom na Spodnjem Štajerskem.

Izvršujoč sejnin sklep krajnega šolskega sveta na Gorici z dne 17. septembra 1908 se z ozirom na sirove napade Nemcev na Slovence v Ptuj dne 13. sept. 1908 ter s posebnim ozirom na to, da so bili napadeni družbeniki, oziroma škupščinarji slovenske šolske družbe sv. Cirila in Metoda, javno razglasa, da se čutijo udje imenovanega krajnega šolskega sveta

kot korporacija in del slovenskega naroda do dna duše užaljene ter protestirajo ogorčeno zoper divje početje Nemcev.

Na nezaslišano javno zasramovanje, zaničevanje, telesno in gmotno poškodovanje Slovencev zahteva naša užaljena zavednost za svoje napadene brate in sestre primernega zadoščenja. V doseg tega namena prosí podpisani krajni šolski svet vse krajne šolske svete po Sp. Štajerskem sledeče:

1. Vsi krajni šolski sveti po Sp. Štajerskem naj odslej naprej naročajo za sebe in svoja šolska vodstva vse tiskovine, knjige in uradne potrebščine le pri slovenskih tiskarjih. Osobito se naj blagovolijo krajni šolski sveti ptujskega, ormoškega, ljutomerskega in gornjeradganskega okraja ozirati na slovenskega trgovca s tiskovinami in papirjem g. Peteršiča v Ptuj.

2. Z ozirom na obžalovanja vredno dejstvo, da c. kr. okrajno glavavstvo v Ptuj ni hotelo na intervencijo drž. poslancev dr. Ploja in Robleka odrediti orožnikov v obrambo trpinčenih Slovencev in ker niso c. kr. državne oblasti storile nikakršnega koraka v varstvo in obrambo Slovencev, naj odslej naprej vračajo vsi krajni šolski sveti v smislu določb člena XIX. državnega osnovnega zakona z dne 21. dec. l. 1867., drž. zak. št. 142, okrajnim šolskim svetom vsako pismo, ki nima zunaj na ovitku slovenskega naslova in drugih slovenskih napisov, istotako vsako samonemško tiskovino in nemške dopise tako dolgo, dokler ti uradi ne ustrezajo v vsem obsegu zakoniti ravnopravnosti slovenskega jezika.

V smislu razsodbe državnega sodišča z dne 3. jul. 1906, št. 264, imajo vse tuzemske korporacije in društva, torej tudi krajni šolski sveti pravico zahtevati, naj jim državni in deželni uradi ter oblastni sploh izvršujejo jezikovno ravnopravnost, ki je slovenskemu narodu s členom XIX. prej omenjenega zakona zagotovljena.

Ako se temu upirajo, smo upravičeni in dolžni, jih k temu z odporom prisiliti.

3. Vsi udje krajnih šolskih svetov naj blagovolijo darovati družbi sv. Cirila in Metoda primerne zneske ter naj otvorijo v ta namen zbirko pri svojih sosedih, prijateljih in znaneih. Zbirke se naj priobčujejo po časopisih.

Tako se naj iz nemških napadov spleta za Nemce korobač in bič, a za nas venec zavednosti, da bodo spoznali, da je Slovenec ravnopraven in zaveden državljan!

Za vsako našo razžaljenje si iščimo častnega zadoščenja.

Krajni šolski svet v Gorici, dne 17. septembra 1908.

Načelnik: Josip Praznik.

Narodni grehi.

Stari Germani so častili bogove pod hrasti, Slovani pa pod lipami. Menda prihaja odtod, da smo Slovani mehki kakor lipov les. Osobito Slovenci se zavedamo šele tedaj, ko nam da nasprotnik po glavi. Ko pa se glava zacele, smo pa zopet — lipov les.

Žal, da je tudi med učiteljstvom dobiti takega lipovega lesa. To so tisti, ki jim je vsaka stvar malenkost. Za danes omenjam na kratko tri malenkosti:

1. Šolski zvezki tujih firm. Ko je pred nekaj leti slovanski umetnik — goslar K. — hotel „priprediti v Lincu koncert, mu tega Nemci niti pustili niso. Moral je pobrati „šila in kopita“ pa oditi. Kranjski slovenski učitelji pa pošiljamo denar za zvezke v Linc, ker nimamo — domačega blaga!?

2. Nemški, oziroma latinski alfabet za žen. roč. dela. Kako lepo pristuje slovenski učiteljci, ko poučuje zaznamovanje žen. roč. del po tujem alfabetu! X, Y, W; kako so lepi in pa — praktični! Pripredila, založila in izdala gospa Milena Kiferle (rod. Hrvatica), uč. žen. roč. del v Medvodah, „Slovensko abecedo“ za znamovanje. Koliko učiteljci pa je — zlasti na Kranjskem — ki se za to domače podjetje ne brigajo, bi znala morda povedati g. založnica!

3. Malomarnost v govorjenju. Kako radi nekateri rabijo kake nemške citate! In kako to drži! — Potem pa v šoli tisti ljubi „ja“ ali celo „jo“!

Povejmo mladini, koliko Slovanov-bratov imamo, in skoro vsi rabijo besedico „da“. Ako